

Σχετικά με την καταγωγή των Βλάχων

ΣΧΟΛΙΟ ΣΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ Δ. ΛΙΘΟΞΟΥ

Στο 11ο «Τετράδιο» στην παρουσίαση του βιβλίου *Περί καταγωγής των σημερινών Ελλήνων* στη σελ. 107 αναφέρεται ότι: «στο Μακεδονικό Αγώνα οι Έλληνες εκτός από τους Βούλγαρους, θα αντιμετωπίσουν και Βλάχους κομιτατζήδες».

Σας παρακαλώ, επειδή δίνετε την εντύπωση ότι πρεσβεύετε την θέση ότι οι Βλάχοι δεν είναι Έλληνες να διευκρινίσετε ότι οι Βλάχοι, αυτοί που πραγματικά στράφηκαν ενάντια στους ομόφυλους των αλλά αλλόγλωσσους, κομιτατζήδες ήταν:

Α' Ρουμανόφιλοι Βλάχοι όργανα αλλά και θύματα της προπαγάνδας της αστικής τάξης του νεοσχηματισμένου Ρουμανικού κράτους η οποία αστική τάξη εκμεταλλευόμενη την Λατινογενή Βλάχικη γλώσσα αλλά και την αδιαφορία του Ελληνικού κράτους δημιούργησε θέμα εκ του μη όντος.

Β' Βλάχοι δίγλωσσοι (με Βλάχικη και Ελληνική γλώσσα) υφιστάμενοι διώξεις και εξευτελισμούς από τους Παλαιοελλαδίτες καπεταναίους που ερχόταν στην Μακεδονία και μόνο τους σκοπό είχαν την εξαφάνιση καθένα που μιλούσε άλλη γλώσσα εκτός των Ελληνικών. Ήταν φυσικό μετά από αυτή την συμπεριφορά οι Βλάχοι αυτοί (που φυσικά ήταν δίγλωσσοι) να εξεγερθούν ενάντια στους κομιτατζήδες και έτσι είχαμε την δολοφονία του Μακεδονομάχου αλλά εξολοθρευτή των Βλάχων της Μακεδονίας Τέλου Άγρα από Βλάχους της περιοχής Βέροιας.

Τέλος μην ξεχνάτε πως υπήρξαν και Βλάχοι Μακεδονομάχοι όπως το παράδειγμα του Μακεδονομάχου Ζήση Βέρου από την Αβδέλλα που πέθανε πρόσφατα.

Σας ευχαριστώ

Χρήστος Παπαγιάννης

Πρόεδρος της Δ.Ε
της Πανελληνίας Ένωσης
Πολιτιστικών Συλλόγων Βλάχων

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ Χ.ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ

Η ελληνικότητα των σύγχρονων Βλάχων (Κουτσοβλάχων) προκύπτει από την εθνική τους συνείδηση, που αποκτούν κυρίως μετά τους βαλκανικούς πολέμους και την ως υπηκόων ενσωμάτωση τους στο ελληνικό κράτος. Με αυτή την έννοια είναι Έλληνες. Κατά την αναζήτηση ωστόσο της φυλετικής τους ταυτότητας (διάφορη αυτή της εθνικής) θα πρέπει να σταθούμε στην ιστορική εικόνα που εμφανίζουν οι μαρτυρίες των πηγών και όχι στα αυθαίρετα «εθνολογικά» δημοσιεύματα που επέβαλε η κρατική ιδεολογία.

Είναι λοιπόν ο βυζαντινός συγγραφέας του ΙΒ' αιώνα Κεκαυμένος, που εκφράζοντας την αντίθεση των αρχών της Κωνσταντινουπόλεως προς τους δυναμικά αντιστεκόμενους στην αυτοκρατορική εξουσία Βλάχους τους χαρακτηρίζει «γένος άπιστον τε παντελώς και διεστραμμένον, μήτε εις θεόν έχον πίστιν όρθήν μήτε εις βασιλέα μήτε εις συγγενή ή εις φίλον, αλλά άγωνιζόμενον πάντας καταπραγματεύεσθαι, ψεύδεται δέ πολλά και κλέπτει πάνυ, όθνόμενον καθεκάστην όρκους φρικωδестаύτους προς τούς έαυτού φίλους και άθετουδν ραδίως ποιουδν τε άδελφοποιήσεις και συντεκνίας και σοφιζόμενον διά τούτων άπαταδν τούς άπλουστερους, ουδέποτε δέ έφύλαξε πίστιν προς τινα, ουδέ προς τούς άρχαιοστερους βασιλείς τών 'Ρωμαίων». Και συνεχίζει περιγράφοντας τα συμβάντα που τους ανάγκασαν να εγκαταλείψουν τον τόπο όπου κατοικούσαν. «Πολεμηθέντες παρά του βασιλέως Τραιανού και παντελώς έκτριθέντες έάλωσαν, και του βασιλέως αυτών του λεγομένου Δεκαβάλου άποσφαγέντος και τήν κεφαλήν επί δόρατος άναρτηθέντος έν μέση τή πόλει 'Ρωμαίων. Ουτοι γάρ εισιν οι λεγομενοι Δάκαι και Βέσοι. ώκουν δέ πρότερον πλησίον του Δουναβίου ποταμού και του Σάου, δν νυν ποταμόν Σάθαν καλούμεν, ένθα Σέρβοι άρτίως οικοουδιν, έν όχυροίς και δυσθάτοις τόποις. τούτοις θαρρούντες ύπεκρίνοντο άγάπην και δούλωσιν προς τούς άρχαιοτέ-

ρους τών 'Ρωμαίων βασιλείς και έξερχόμενοι τών όχυρωμάτων έλείζοντο τάς χώρας τών 'Ρωμαίων. δθεν άγνακτιήσαντες κατ' αυτών, ως ειρηται, διεφθειραν αυτούς. οι και έξελθόντες τών εκείσε διεσπάρησαν έν πάση τή 'Ηπειρώ και Μακεδονία, οι δέ πλειονες αυτών ώκησαν τήν 'Ελλάδα» (*Cecaumeni Strategicen, Ediderunt B. Wasiliewsky - V. Jernstedt, Petropoli MDCC-CLXXXVI*, σελ. 74).

Την ίδια περίοδο ο Νικήτας Χωνιάτης γράφει για αυτούς «τούς κατά τόν Αίμον τόδρος θαρβάρους, οι Μυσοί πρότερον άνομάζοντο, νυνί δέ Βλάχοι κικλήσκονται» οι οποιοί «τά Θετταλίας κατέχων μετέωρα, ά νυν μεγάλη Βλαχία κικλήσεται» (*Nicetae Choniatae Historia, Bonnae, MDCCCXXXV*, σελ. 482, 841). Ένας δε Εβραίος περιηγητής της εποχής, ο Βενιαμίν εκ Τουδέλας, σημειώνει το 1159 στο Ζητούνι (Λαμία): «Εδώ βρίσκονται τα σύνορα της Βλαχίας που οι κάτοικοι της ονομάζονται Βλάχοι. Είναι αλαφροί και γρήγοροι σαν ζαρκάδια και κατεβαίνουν από τα βουνά στους ελληνικούς κάμπους για ληστεία και αρπαγές. Κανείς δεν ρισκοκινδυνεύει πόλεμο μαζί τους, ούτε μπορεί να τους υποτάξει γιατί τα καταφύγιά τους είναι απρόσιτα και αυτοί μονάχα γνωρίζουν τους δρόμους. Δεν είναι χριστιανοί ούτε Εβραίοι». Και συμπληρώνει: «Όταν συναντήσουν Ισραηλίτη τον ληστεύουν αλλά δεν τον σκοτώνουν, όπως κάνουν με τους Έλληνες. Αυτή η φυλή δεν υπακούει σε κανένα νόμο» (Κυριάκου Σιμόπουλου, *Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα*, τομ. Α' σελ. 223).

Πληροφορίες για τους Βλάχους παρέχει και ο Χαλκοκονδύλης (ΙΕ' αι.). «Δάκες δέ χρώνται φωνή παραπλησία τή 'Ιταλάν, διεφθαρμένη δέ ές τοσοούτον και διενεγκούση, ώστε χαλεπώς έπαιρειν τούς 'Ιταλους, ό,τιουδν, δι τι μή τας λέξεις διασημειουμένων επιγιγνώσκειν δι,τι άν λέγοιτο: δθεν μέν ουν τή τοιαύτη φωνή διαχρώμενοι ήθεσι Ρωμαίων επί ταύτην άφίκοντο τήν χώραν και αυτουδ τήδε ώκησαν». «'Από Δα-

κίας επί Πίνδον τό ἐξ Θεσσαλίαν καθήκον ἐνοικήσαν ἔθνος. Βράκοι δέ ἀμφότεροι ὀνομάζονται. «Τό τε Πίνδον ὄρος (Βλάκοι δ' ἐνοικοῦσιν αὐτό, τῶν Δακῶν ὁμόγλωσσοι, οἱ τοῖς παρά τόν Ἰστρον Δαξίν ὁμοίωντο)» (Εκδ. Bonn 11, 77-1, 35-VI, 319).

Τέλος ο Κίνναμος συνδέει τους Βλάχους με τους Ιταλούς ἐποίκους ὅταν γράφει (IB' αι.) «Βλάχων πολὺν ὁμιλον, οἱ τῶν ἐξ Ἰταλίας ἀποικοὶ πάλαι εἶναι λέγονται» (Ioannis Cinnami, *Epitome rerum ab Ioanne et Alexio Comnenis Gestarum*, rec. Aug. Meinecke Bonn 1836, σελ. 239).

Σε συμφωνία με τα πραγματικά ιστορικά γεγονότα που σημειώνονται στα προαναφερόμενα μεσαιωνικά ἔργα βρέθηκαν δύο μόνον ἄλληεν ιστορικοί. Ο Ν.Βέης στο λήμμα περί των Βλάχων στο εγκυκλοπαιδικό λεξικό ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ και ο Π. Αραβαντινός στη μονογραφία του για τους Κουτσοβλάχους που τυπώθηκε μετά το θάνατό του το 1905. Ὅσοι ἄλλοι ασχολήθηκαν με το θέμα περιστρέφονταν γύρω ἀπὸ τη θεωρία-μῦθο του εκλατινισμού των αὐτόχθων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν της Θεσσαλίας, Ἡπείρου και Μακεδονίας και της φυλετικής συγγένειας Ἑλλήνων-Βλάχων.

Η πρώτη γενιά που «στρατεύθηκε» για να αποδείξει την ἑλληνική καταγωγή των Βλάχων εἶναι οἱ: Σ.Παπαγεωργίου (*Les Koussouvalaques*, Αθήναι 1908), Μ.Χρυσόχοος (*Βλάχοι και Κουτσοβλάχοι*, Αθήναι 1909), Κ.Νικολαΐδης (*Ετυμολογικὸν λεξικὸν της κουτσοβλαχικῆς γλώσσης*, Αθήναι 1909), Αντ. Κεραμόπουλος (*Τι εἶναι οἱ Κουτσοβλάχοι*, Αθήναι 1939).

Κανένας τους βέβαια δεν ἔδωσε πίστη στις υστεροβυζαντινές πηγές, ἀγνόησαν ὁμως ἀνεπίτρεπτα και τον Στράβωνα που υπογράμμισε τη βαρβαρική σύνθεση του πληθυσμοῦ αὐτῶν των επαρχιῶν, των υποτιθέμενων ἑλληνικῶν. «Σχεδὸν δέ τι καὶ ἡ σύμπασα Ἑλλάς κατοικία βαρβάρων ὑπῆρξε τό παλαιόν... Οἱ δέ Θράκες καὶ Ἴλλυριοὶ καὶ Ἡπειρώται και μέχρι νῦν ἐν πλευραῖς εἰσιν: ἔτι μέντοι μάλλον πρότερον ἢ νῦν, ὅπου γε καὶ τῆς ἐν τῷ παρόντι Ἑλλά-

δος ἀναντιλέκτως οὔσης τὴν πολλὴν οἱ θάρβαροι ἔχουσι, Μακεδονίαν μὲν Θράκες και τινὰ μέρη τῆς Θετταλίας, Ἄκαρνανίας δέ και Αἰτωλίας (τά) ἄνω Θεσπρωτοὶ και Κασσωπαῖοι και Ἀμφίλοχοι και Μολοτοὶ και Ἀθαμᾶνες, Ἡπειρωτικά ἔθνη» (*Γεωγραφικά Ζ*, κεφ. Ἐβδομον, 1).

Εἶναι πάντως ἡ αλυτρωτική πολιτική της Ρουμανίας που δημιούργησε το κουτσοβλάχικο ζήτημα και προκάλεσε τις ποικιλότητες ἑλληνικές ἀντιδράσεις, μερικές εκ των οποίων ἦταν και ἡ συγγραφή αὐτῶν των «Ἱστοριῶν».

Γιατί ἡ ρουμανική προπαγάνδα ἔδρασε συστηματικά για πολλές δεκαετίες στους τόπους που ζούσαν οἱ Βλάχοι. Η ἐπεκτατική της πολιτική ἀρχίζει με το ταξίδι των Ραντουλέσκου-Μπολιντινεάνουστην Ἡπειρο και Μακεδονία το 1853, την ἀρθρογραφία των τελευταίων μετά την ἐπιστροφή τους στο Βουκουρέστι και την ἔκδοση του *Reve d' un proscrit* (Το ὄνειρο ἐνός ἀπόκληρου) του Ραντουλέσκου. Το 1860 ἔγινε το ἐπόμενο βήμα με την ἰδρυση του Μακεδονο-Ρουμανικοῦ Κομιτάτου. Ἀλλά ἡ μεγάλη μορφή των ρουμανόφιλων Κουτσοβλάχων ὑπῆρξε ο δάσκαλος Ἀπόστολος Μαργαρίτης που με κυβερνητική ἐνίσχυση ἀρχίζει μετά τό 1862 την ἰδρυση βλάχικων σχολειῶν. Το 1880 ὑπάρχουν ἤδη 24 στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἓνα ἡμιγυμνάσιο στο Κρούσοβο και ἓνα γυμνάσιο στο Μοναστήρι. Το 1886 ἀνοίξε γυμνάσιο στα Γιάννενα και το 1899 ἐμπορική σχολή στη Θεσσαλονίκη.

Παράλληλα λειτουργοῦν ἕως το 1892, 25 ρουμανικές ἐκκλησίες και δύο μητροπόλεις (Μοναστήρι, Γιάννενα). Μεγάλη ἐπιτυχία της ρουμανικής πολιτικής εἶναι ἐπίσης ἡ ἔκδοση το 1905 ἀπὸ τον Σουλτάνο Ἀβδούλ Χαμίτ, Ἰραδὲ με τον οποίο ἀναγνωρίζει τη ρουμανική ἐθνότητα των Κουτσοβλάχων. Οἱ συχνές συγκρούσεις μεταξύ των βλάχων και των ἑλλήνων κομιτατζήδων κατὰ τη διάρκεια του Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα εἶχαν σαν ἀποτέλεσμα τη διακοπή των διπλωματικῶν σχέσεων Ἑλλάδας-Ρουμανίας (1906-1911).

Ο θρίαμβος ωστόσο της ρουμανικής διπλωματίας στο κουτσοβλαχικό έρχεται με την επιστολή του Ελ. Βενιζέλου στις 29 Ιουλίου 1913, ημέρα της συνθήκης του Βερολίνου, προς τον ρουμάνο πρωθυπουργό Τάκε Μαγιτορέσκο: «Η Ελλάς συγκατατίθεται να παράσχη αυτονομίαν εις τὰς τῶν κουτσοβλάχων σχολὰς καὶ ἐκκλησίας τὰς εὐρισκομένας ἐν ταῖς μελλούσαις ἑλληνικαῖς κτήσεσι καὶ νὰ ἐπιτρέψη τὴν σύστασιν ἐπισκοπῆς διὰ τοὺς κουτσοβλάχους τούτους, τῆς Ρουμανικῆς Κυβερνήσεως δυναμένης νὰ ἐπιχορηγῆ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τὰ εἰρημένα ἐνεστῶτα ἢ μέλλοντα θρησκευτικὰ καὶ ἔθnika καθιδρύματα».

Το ελληνικό κράτος φρόντισε στη συνέχεια να αμβλύνει τις συνέπειες αυτής της δέσμευσης. Μία γνωστή του μέθοδος ήταν η ενσωμάτωση των μειονοτήτων στον «εθνικό κορμό» πάση θυσία, στην αρχή ἔστω και μόνο στα επίσημα στατιστικά στοιχεία των απογραφῶν πληθυσμοῦ (το εἶχε κάνει παλαιότερα με τους Αρβανίτες). Παρουσίασε ἔτσι στην απογραφή του 1928 19700 Κουτσοβλάχους, ὅταν ο Αραβαντινός εἶχε δώσει 23700 για τὴν παλαιὰ Ἠπειρο, 20000 για τὴ Θεσσαλία καὶ 42750 για

τὴ Μακεδονία (πλην Μοναστηρίου), σύνολο δηλαδή 86450!

Το θέμα αναζωπυρώθηκε κατὰ τὴν Κατοχή, λόγω τῆς συνεργασίας μερίδας τῶν Κουτσοβλάχων με τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τὴν προσπάθεια τοῦ Αλκιβιάδη Διαμαντῆ για τὴν ἴδρυση λατινοϊταλορουμανικοῦ κράτους στα ἑλληνικά ἐδάφη που κατοικοῦσαν Βλάχοι (βλ. περισσότερα στον Εὐάγγελο Αθέρωφ, *Ἡ πολιτικὴ πλευρὰ τοῦ κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος*, Αθήνα 1948).

Μεταπολεμικὰ ὅσοι Ἕλληνες ἔγραψαν για τοὺς Κουτσοβλάχους, με ἐξαίρεση τὴν ἀνθρωπολογικὴ μελέτη τῆς Ζωῆς Τσιώλη (*Βλάχοι καὶ Καραγκούνηδες τῆς Θεσσαλίας*, Αθήνα 1980), κράτησαν μία αμυντικῆ-εθνικιστικὴ στάση που ἀπέρρεε ἀπὸ αὐτὰ γεγονότα. Απὸ πλευρὰς ιστοριογραφικοῦ ενδιαφέροντος ἀπλῶς ἐπανελάβαν τὴν θεωρία τοῦ «εκλατινισμοῦ τῶν ἐλλήνων αυτοχθόνων» δίχως οὐσιαστικὰ να τὴν βελτιώσουν. (Οἱ κυριώτεροι ἀπὸ αὐτοὺς: ο Τηλέμαχος Κάτσουγιάννης, *Περὶ τῶν Βλάχων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν*, τόμοι Α'-Β', Θεσσαλονίκη 1964-1966 καὶ ο Αντώνης Κολτσίδας, *Οἱ Κουτσοβλάχοι*, τόμοι Α'-Β', Θεσσαλονίκη 1976-1978).

Δημήτρης Λιθοξόου